

*Was wisset Ihr, dunkle Wipfel,
Von der alten schönen Zeit?
Ach, die Heimat hinter den Gipfeln,
Wie liegt sie von hier so weit.*

J. von Eichendorff (uit *Heimweh*)

Delft, 't Herenhof, 2013

De wind die Menno langs het gezicht streek op het moment dat hij voor het schilderij van Ruisdael stond, bracht niet de geur met zich mee van de met dennen beboste heuvels en bergen waar hij doorheen was gevlogen. Die geur liet hij ter hoogte van de grens van Nederland, in het Oosten, achter. Wel had hij, en passant, de lucht van verschaald bier opgepikt. De bazin van café 't Bolletje had zojuist de deur, die van het drinklokaal naar het kleine binnenplaatsje achter leidde, opengezet. Bij westenwind – de vertrouwde westenwind met zout van zee doortrokken en met stank uit de Maasvlakte – zouden de bezoekers van het Delfts stedelijk museum 't Herenhof (niet te verwarren met het Prinsenhof) niets van die bierlucht hebben gemerkt, zelfs niet wanneer ze bij hetzelfde open raam hadden gestaan als waar Menno zich zo-even had opgesteld. De westenwind zou de lucht van bier hebben weggespoeld, de andere kant op, door de Haringsteeg, richting Grote Markt en Nieuwe Kerk. Bij het openzetten van de achterdeur had de bazin van 't Bolletje een stapel lege kratten omvergegooid. Met veel kabaal stapelde ze ze weer op elkaar. Menno stond iets te ver van het open raam vandaan om naar beneden te kunnen kijken in de schacht van het pleintje waarop ook 't Herenhof uitkwam. Hij vroeg zich af of hij zich moest ergeren aan het geluid dat 'die vent beneden' maakte. Voor hij tot een besluit had kunnen komen stonden de stapels kratten alweer keurig op elkaar, nog even wat geschuif, daarna stilte. En het geluid van een langzaam langsrijdende trein – tegoem, tegoem – die vaart maakte: tegoemtedoemtedoem. Zachtjes, omdat de wind niet van de kant van het spoor kwam, maar vanuit de tegenovergestelde richting. En toch duidelijk, het was deze morgen van een doordeweekse dag in juni erg rustig in de stad.

En Menno mompelde: “Waldenberg.”

De hogere machten, die de samenloop van omstandigheden regelen, hadden het geweten: dat de Ruisdael alleen het niet had gedaan. De Ruisdael met de lucht van verschaald bier ook niet, evenmin als de Ruisdael met alleen het geluid van de trein. Nee, er waren drie zintuigen voor nodig geweest, zien, horen, ruiken, waar precies op hetzelfde moment appel op werd gedaan – en bij Menno was een machtig beeld uit het diepste van zijn herinnering boven komen drijven. Beeld van hemzelf samen met Waldenberg, terwijl ze zich buigen over een catalogus met plaatjes van onder andere werken van dezelfde Ruisdael. Ze hadden het erover gehad hoe ‘gaaf’ het was, een uitzicht op verre heuvels. Omdat dat de verwachting aanwakkert, omdat je je dan afvraagt wat er achter die heuvels ligt. Hogere heuvels, voorgebergten, hoge bergen... Ja, dat was de allereerste keer geweest. In de bibliotheek van de Delftse sociëteit. Hoe lang geleden? Hemel! Meer dan een kwart eeuw...

Delft

Een beetje Leenaar die zichzelf respecteert ziet natuurlijk diep op Delft neer. Je hebt er niets te zoeken. Ja toch, af en toe, revanche. De avond begint met een flinke zuippartij op Minerva. Schreeuwen, brallen, zooien rond de vaatjes. Totdat er iemand is die vindt dat er alle reden is om ontzettend kwaad te zijn op die ongemanierde botteriken uit Delft, die denken dat ze zo geweldig zijn omdat ze toevallig de laatste varsity hebben gewonnen, en daarbij draaien om ‘onze meisjes’. Kortom, tijd om die fietsenmakers in Delft weer eens een lesje te lezen. Het is al na elven ’s avonds. We pakken de trein en maken een hele wagon onveilig. Aangekomen in Delft zwieren we keihard en vals zingend door de straten. En tegen twaalfen ’s nachts begint de bestorming van die sociëteit-voor-lossers. In hoeverre een invechtavond iets om het lijf had of niet, dat wordt achteraf gemeten aan de kubieke meters kapot glas. En als je dan, nadat je de rest van de nacht en de hele daaropvolgende ochtend op de grond in het ranzige kamertje van de een of andere toch-niet-zo-kwaai Delfteenaar hebt liggen meuren (hoe je er terecht kwam, ben je vergeten), in Leiden terugkomt met een paar flinke schrammen, dan is dat ook alleen maar meegenomen.

Zo luidt althans de standaardversie van één van het handjevol verhalen-van-vroeger dat oud-Leenaars tot vervelens toe oprakelen wanneer ze, bijvoorbeeld op reünistenavonden, tegen elkaar aan staan te brallen. Waarbij ze dan luidkeels verzuchten dat die kinderen van nu, vijftienvintig jaar later, maar brave

doetjes zijn geworden. Mochten die verhalen over ‘hoe een beetje Leenaar met Delftse knoeiers omging’ veel schromelijke overdrijving bevatten, ze berustten toch op een zekere mate van waarheid. Anders was Menno zich destijds niet zo pijnlijk bewust geweest van het misse van de situatie – want wie hem daar zag zitten in de bibliotheek van de Delftse sociëteit, had die niet alle reden om hem voor ‘knorrig’ figuur uit te maken? Ja, want hij zat daar – maar hij zat daar zonder zich te hebben ingevocht. Toen hij op de sociëteit aankwam was deze nog zo goed als leeg, maar intussen was de grote zaal beneden vol gelopen. Tot in de bibliotheek drong, weliswaar gedempt, het geschreeuw en gelal door. Tijd voor Menno om naar beneden te gaan, om alsnog als Leenaar zijn mannetje te staan? Zo niet door te vechten (want daar was hij geen held in), dan tenminste door zijn scherpe (Leidse) bek? Uitgesloten, hij kon de bibliotheek niet zomaar verlaten; hij moest de wacht houden bij een expositie tekeningen, schilderijen en anderzootige artistieke creaties die daar voor die avond was ondergebracht. Knorrrrig! Toen Menno nog voorzitter was van Crea (de Minerva-subvereniging voor artistiek beoefenden), was het niet in zijn hoofd opgekomen om een uitwisseling te organiseren met het equivalent binnen het Delftse corps. Dat was weer typisch iets voor zijn opvolgster, Jacqueline Verster, geweest. Die meiden hebben geen idee. Een tentoonstelling van voortbrengselen van Leidse mensen tegen een tentoonstelling van prutswerken van Delftse mensen, die van de Leidse mensen in de bibliotheek van Phoenix, die van de Delfteriken in de bibliotheek van Minerva. Dit op een zelfde avond. En toen had Jacqueline zich plotseling ziek gemeld, reden waarom ze hem, als ex-voorzitter, had gevraagd haar plaatsvervanger te zijn.

“Ik? Naar Delft?”

“Ja, wees een lieverd. Ik lig met koorts in bed. We liggen hier allemaal in huis voor Pampus. Griep...”

“En wat moet ik dan doen? Nee, ik heb er echt geen zin in. Kun je niet iemand anders vinden? Er zijn niet eens dingen van mij bij. Van mij hoeft het allemaal niet meer. Ik heb me een jaar lang flink voor Crea ingezet, ik heb nu echt geen tijd meer. Sinds ik rechten erbij ben gaan doen moet ik me te pletter werken...”

“O toe, Menno! En je hebt vast nog wat houtsnijwerkjes die je erbij kunt zetten.”

“Ik heb al sinds een hele tijd niets meer geproduceerd.”

“Mensen hoeven niet per se met nieuwe dingen te komen.”

Volgde een hoestbui die niet helemaal echt klonk. Ze heeft natuurlijk iets met haar vriendje, dacht Menno. Dat ziek zijn is een smoes.

“Ik voel me belabberd! Kom Menno. Ik heb iedereen geprobeerd. Niemand kan.”

“En Annemarie?”

“Ja, die kan. De enige.”

“Nou, dan is het probleem toch opgelost?”

“Zij alleen? Om alle dingen te vervoeren? Nee, er moet een tweede bij zijn. Hè toe, Menno! We zijn al met zo weinig. Ik weet echt niet wie ik anders moet vragen...”

Tja, en daar zat hij dan, in een leren fauteuil met een grote inktvlek, omringd door een serie wankelende panelen waarop Annemarie de Haaze en hij de producten van de leden van Crea hadden opgehangen: tekeningen, aquarellen, olieverfschilderijen, kunstfoto's, weefsels. En niemand die tot dusver de expositie was komen bezoeken. Ja toch: Jaap Boschma, omdat hij destijds met Menno op het Haaglands Lyceum had gezeten. Annemarie was hem meteen al gesmeerd. Toen ze tegen vieren met hun vracht voor waren gereden, had ze al haar charmes aangewend om het aanwezige Commissielid in functie en ook een paar vroege gasten ertoe te bewegen hen

met het sjouwen van de panelen en kunstwerken te helpen. Ze hadden haar natuurlijk leuk gevonden (daar is in Delft voor een meisje niet veel voor nodig), één van die kerels kende trouwens haar broer nog van een zeilkamp – zoiets – resultaat: ze was lekker aan het feesten in de grote zaal beneden. Ze was nog even boven gekomen om te melden dat Margreet-zus en Cecile-zo uit Leiden er ook waren, en dat ze terug zou komen met drank en bitterballen. Menno wachtte nog steeds.

“En weet je nog, Mark Taalink? Die zit in Groningen...”

Alsof dat Menno wat kon schelen. Een zeur, die Boschma! Ook Delft heeft zo z’n obscure figuren. Als ze hem op de koop toe met hém samen zagen...

“Is ook op rechten overgestapt. Was met geschiedenis begonnen.”

“O...”

“Waarom ben jij dit jaar eigenlijk met rechten begonnen? Een hele kluiif naast die andere studie, kunstgeschiedenis...”

“Tja...”

“Hoewel, kunstgeschiedenis. Erg zwaar zal dat wel niet zijn.”

“Is opeens voor soft verklaard. Net als alle beschaafde vakken.”

“...”

De zware houten deur van de bibliotheek trilde in zijn voegen. Alsof hij verontwaardigd was over het dof bonkend geluid uit de grote zaal beneden dat hij niet bij machte was tegen te houden. Ondanks het koperen bordje dat hij al sinds generaties als een medaille op zijn borst droeg en waarop *Silentium est aureum* stond. Elektrische geluidsapparatuur. Iemand die aan een elektrische gitaar een paar gierende glissando’s onttrekt. Een donzen stem die in een hoge noot eindigt,

waarna een luid gejoel opklinkt. Nu begreep Menno waarom hij beneden in de grote zaal in het voorbijgaan een podium had zien staan. Er was die avond muziek. “Ja, wist je dat niet? Een concert met MysterY. Je weet wel van die relirock, half psychedelisch, half rock,” legde Boschma uit. “Dat hadden ze ons wel eens mogen zeggen,” vond Menno. “Nu komt er natuurlijk helemaal geen ene ziel meer naar boven.” En als niemand naar boven komt, dan ga ik naar beneden, dacht hij. Al is het alleen maar om dat verrekte biertje te halen. Hij vroeg aan Boschma of hij even zijn post van suppoost wilde overnemen, hij zou zo terug zijn met drank en bitterballen. Boschma: “Nou, zie eerst de tap maar te bereiken.”

Menno hoefde de tap niet te bereiken. Gelukkig. Toen hij terugkwam van de WC, een paar deuren voorbij de bibliotheek, kwam Anne-Marie hem tegemoet met een schaal bitterballen en een glas bier. Door de decibellen die vanuit het trappenhuis naar boven dobberden verstond Menno niet wat ze zei. Maar hij begreep dat zij er niet over dacht hem terug in de bibliotheek te vergezellen. Ze deed het voorkomen alsof ze hem een grote gunst bewees door hem de gevraagde versnaperingen te brengen en toen ze hem deze had overhandigd, keerde ze hem de rug toe. Niets zou haar ervan weerhouden zich weer naar beneden in het feestgewoel te begeven.

Waldenberg.

Menno was terug in de bibliotheek. Hij had zijn biertje op de schaal met bitterballen gezet – wankel evenwicht – om met één hand de deur te kunnen openen. Hij wilde “Ben ik weer, snel hè?” zeggen, maar hij hield zich bijtijds in. Hij had gedacht Boschma aan te treffen, hem alleen. Maar er was een ander, hij zat in de leren stoel met de inktvlek. Het type stoere gangmaker. Een blonde kop, voorovergebogen zodat

een lok naar voren viel, een donker zooijasje, een vlekkelijke sliertdas, een nat overhemd, half uit de broek, kilometers uitgestrekte benen in versleten lichtblauwe jeans.

“Ruisdael, zoals hij bergen schildert...” was het eerste wat hij zei.

Hij keek op, twee blauwe ogen in een aardig Hollands-glorie hoofd. Menno keek omlaag, hij zag op Waldenbergs schoot een opengeslagen boek met platen liggen. Menno herkende de catalogus van de tentoonstelling ‘Bergen, beken, bossen’ die het museum Boymans kort geleden had georganiseerd. Deze catalogus had bovenop een stapel tijdschriften gelegen, op een tafeltje.

“Ben jij van deze expositie, uit Leiden?” was het tweede wat Waldenberg zei, terwijl hij even om zich heen keek naar de panelen. Aachteloos, een beetje laatdunkend.

“Ja. Ik ben trouwens Menno Tjeuven.”

“Zelf artiest?”

“O, zo’n beetje, wanneer ik tijd heb...”

“Wat vind je hiervan? Is dit niet gaaf?” zei Waldenberg, terwijl hij uit de leren stoel opsprong met de opengeslagen catalogus.

Hij stelde zich, groot, sterk, naast Menno op (Menno moest zichzelf dwingen niet een stap opzij te doen) en toonde hem de afbeelding van het schilderij van Ruisdael, waar hij blijkbaar een tijdje lang naar had zitten turen. Een landschap met bomen en rotsen, ietwat grillig, een schuimende beek, op de achtergrond eerst lage, verderop hoge, donkere heuvels. De lucht vol van een hoog opbollende witte wolk. Alles even precies en toch als met een waas overtrokken.

“Je had het over bergen, ik zie alleen maar heuvels...”

Idioot antwoord! Maar je kunt als gecultiveerde Leidenaar toch niet alleen maar “Ja, gaaf” zeggen. Je moet je op z’n minst een beetje intelligent kritisch tonen.

“Ja, maar die heuvels doen bergen, die erachter liggen, vermoeden. Vind je niet?”

Prachtig antwoord! Een antwoord dat bovendien bij Menno een grote weerklank vond. Want Menno wist precies wat Waldenberg bedoelde. Precies. En tegelijk verwonderde hij zich erover dat hij deze woorden, die beslist van een grote gevoeligheid getuigden, uit de mond van zo iemand als Waldenberg had vernomen. Want tot dusver had Menno in mensen van het slag van Waldenberg, helden in het corporale verenigingsleven, hockey, rugby, roeien, beste huizen, mooiste vriendinnetjes, nooit veel blijken van een rijkgeschakeerd geestesleven aangetroffen.

“Ja, dat vind ik ook.”

Als Waldenberg zijn antwoord niet met ‘vind je niet?’ had besloten, dan had Menno het waarschijnlijk weer nodig gevonden om met een zogenaamd intelligente repliek voor de dag te komen. Maar dat ‘vind je niet?’ was zo vriendschappelijk, bijna ontroerend bescheiden geweest, dat Menno het maar bij een eenvoudige instemming had gelaten. Die heuvels, die deden bergen erachter vermoeden... Lang werd het Menno niet vergund naar de Ruisdael te kijken. Waldenberg klapte de catalogus weer dicht, legde hem op tafel, om vervolgens gedecideerd op het raam toe te stappen.

“Als je iets nodig hebt, dan moet je het zeggen. Ik heb me trouwens niet voorgesteld: Waldenberg, Willem Waldenberg.”

Waldenberg stak Menno een hand toe.

“Jij heet Tjeuven? Familie van Thijs?”

Natuurlijk, neef Thijs. Naar hem vroegen ze allemaal.

“Ja, een neef.”

“Ik doe het raam open, benauwd hier. In een bibliotheek hoort het niet naar bier te stinken.”

Die bierlucht, die kwam voornamelijk van Waldenbergs

natte hemd, schoot het Menno door het hoofd. Op het moment dat Waldenberg het raam opende naar de lauwe voorjaarsnacht, reed ergens verderop een trein voorbij. Tedoem-tedoem-tedoem. Waldenberg bleef even stokstijf voor het zwarte vierkant staan, ietwat gebogen, met de handen op de vensterbank.

“Maar zeg, ik moet weer naar beneden. Ik zie dat je bitterballen hebt gehaald. Ik hoop dat je ze op onze rekening hebt gezet. Zo niet, doe dat een volgende keer. Je bent onze gast. Dat spreekt vanzelf.”

Even klonk er luid kabaal van beneden. Totdat de deur dicht sloeg, zachtjes. Exit Waldenberg.

“Zo, dat was bezoeker nummer twee,” zei Jaap Boschma. “Als je mij als nummer één beschouwt. Of liever gezegd: dat was nummer drie, want een lid van de Commissie telt dubbel.”

Menno beseftte dat Waldenberg, blijkbaar lid van de Commissie, Boschma al die tijd volkomen had genegeerd.

“Willem Waldenberg, zoon van de Rotterdamse scheepsbouwer. Geld, véél geld,” zei Boschma.

“Doet zelf ook scheepsbouwkunde, maar studeert voor geen meter. Woont op Nieuwe Gracht 5.”

“O,” zei Menno.

“Dat is het beste huis, hier in Delft.”

Als die Boschma niet weg te branden is, laat hem dan tot nut strekken door informatie te verschaffen. O, niet zomaar wat geklets en geroddel om de tijd te doden. Nee, broodnodige informatie. Die verschijning, het was zo onverwacht geweest! Nooit eerder was Menno geconfronteerd met iemand die twee in zijn ogen volkomen tegengestelde werelden in zijn persoon scheen te verenigen: stoere, vlotte branie enerzijds, en kennis van kunst – nee meer, gevoel voor kunst – anderzijds. Wonderlijk...

“Heeft een keer gedonder gehad met de politie,” vervolgde Jaap Boschma. “Midden in de nacht, na ik-weet-niet-hoeveel borrels, heeft hij in zijn eentje van buitenaf de toren van de Nieuwe Kerk beklommen. Met touwen en klettermateriaal. Hij is namelijk lid van de Alpenclub. Een weddenschap. Beneden stonden ze toe te kijken. En ook de politie, die door iemand was ingelicht. Toen hij weer beneden kwam hebben ze hem meteen opgepakt. En zelfs voor de rechter gesleept. Tegen de rechter heeft hij toen gezegd: ‘Kan ik er wat aan doen dat er in Nederland geen bergen zijn...’”